

PODSTAWOWE WIADOMOŚCI O POSTĘPOWANIU KARNYM

Postępowanie karne w ścisłym znaczeniu to postępowanie mające doprowadzić do wykrycia i osądzenia sprawcy przestępstwa (np. zabójstwa, rozboju, spowodowania wypadku komunikacyjnego).

Składa się ono z dwóch zasadniczych etapów:

1. Postępowania przygotowawczego (policja, prokuratura)
2. postępowania przed sądem.

Podejrzany – osoba, przeciwko której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.

Oskarżony – osoba, przeciwko której wniesiono akt oskarżenia do sądu albo wobec której prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Obwiniony – osoba, przeciwko której skierowano wniosek o ukaranie w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Skazany – osoba, wobec której rozpoczęło się i jest prowadzone **postępowanie wykonawcze**. Osoba skazana prawomocnym wyrokiem.

Orzeczenia sądowe

Wyróżniamy 2 główne rodzaje orzeczeń sądowych:

- 1) **wyrok** – orzeczenie wydawane przez sąd, w którym rozstrzyga się o uznaniu za winnego, lub uniewinnieniu;
- 2) **postanowienie** – wydawane jest w kwestiach mniej ważnych i może dotyczyć różnych elementów procesu karnego, np. zastosowania środka zapobiegawczego.

Oprócz tych dwóch podstawowych form sędziowie wydają również **zarządzenia**, które są decyzjami procesowymi o charakterze porządkowym.

Środki zaskarżenia:

1) **apelacja** – jest to środek odwoławczy służący do zaskarżenia wyroku wydanego w I instancji.

2) **zażalenie** – jest to środek odwoławczy służący do zaskarżenia postanowień i zarządzeń. Zażalenie można złożyć tylko na takie postanowienia i zarządzenia, które uniemożliwiają uzyskanie wyroku, oraz na takie, które szczegółowo wymienia ustawa.

Złożenie apelacji poprzedza **wniosek o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku**. Jest na to co do zasady 7 dni, które liczy się od daty ogłoszenia wyroku. Wyjątki: postępowanie przyspieszone o przestępstwa – termin wynosi 3 dni oraz postępowanie przyspieszone o wykroczenia – tu wniosek należy złożyć bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku.

Środki zapobiegawcze

Stosowane są w celu zabezpieczenia prawidłowego toku procesu karnego. Można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że przestępstwo zostało popełnione przez daną osobę. Do środków tych zaliczamy: poręczenie majątkowe, poręczenie społeczne, poręczenie osoby godnej zaufania, dozór policji, zawieszenie w czynnościach służbowych, zawieszenie w wykonywaniu zawodu, nakazanie powstrzymywania się od określonej działalności lub od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów oraz zakaz opuszczania kraju.

Tymczasowy areszt

Środek zapobiegawczy najmocniej ingerujący w sferę wolności, jedyny o charakterze izolacyjnym. Nie należy go mylić z karą, ani z zatrzymaniem dokonany przez policję.

Kiedy można zastosować tymczasowy areszt?

Tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu. Może być ono stosowane zarówno w czasie postępowania przed prokuratorem, (z wnioskiem do sądu występuje prokurator), jak i w czasie postępowania przed sądem

Musi być spełniona ustawowa przesłanka stosowania środków zapobiegawczych, jaką jest duże prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa.

Tymczasowe aresztowanie może zostać zastosowane w następujących wypadkach:

- 1) zachodzi uzasadniona obawa, że podejrzany ucieknie lub będzie się ukrywał;
- 2) zachodzi uzasadniona obawa, że podejrzany będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne (obawa matactwa);
- 3) jeżeli zarzut dotyczy zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy w sądzie pierwszej instancji zapadł wyrok pozbawienia wolności nie niższy niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą surową karą;
- 4) jeżeli zarzut dotyczy zbrodni lub umyślnego występku, a zachodzi uzasadniona obawa, że podejrzany popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa wcześniej groził.

Są także okoliczności, które sprawiają, że co do zasady nie stosuje się tymczasowego aresztowania; mają one miejsce, gdy:

- 1) pozbawienie wolności spowodowałoby poważne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia;
- 2) pozbawienie wolności pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla aresztowanego lub najbliższej rodziny;
- 3) na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę łagodniejszą, albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia;
- 4) przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku, chyba że sprawca został ujęty na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem.

Postępowanie karne może zakończyć się:

1. wyrokiem uniewinniającym
2. wyrokiem skazującym (katalog kar: grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności, dożywocie).
3. umorzeniem postępowania (np. z powodu przedawnienia, śmierci oskarżonego, albo znikomej społecznej szkodliwości – jest 11 przesłanek umorzenia, art. 17 k.p.k).

Wyrok, który zapada w I instancji jest nieprawomocny. Uprawomocnia się, jeżeli żadna ze stron nie wniesie w terminie apelacji.

Sąd II instancji może zaskarżony wyrok:

- uchylić i przekazać sprawę do I instancji do ponownego rozpoznania - w takiej sytuacji nie mamy prawomocnego wyroku,

lub

- zmienić,
- utrzymać w mocy – w tych wypadkach wyrok z chwilą jego ogłoszenia jest prawomocny.

Środki związane z poddaniem sprawcy próbie

Sąd w pewnych sytuacjach może poddać sprawcę czynu próbie, stosując warunkowe umorzenie postępowania lub zawieszając karę pozbawienia wolności.

Warunkowe umorzenie postępowania – oznacza, że oskarżony popełnił dany czyn, ale:

1. wina oskarżonego i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne,
2. okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości,
3. postawa sprawcy uzasadnia przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego.

Osoba, wobec której sąd warunkowo umorzył postępowanie jest osobą karaną (wyrok jest wpisany do Krajowego Rejestru Karnego).

Warunkowe umorzenie następuje na okres próby od roku do dwóch lat. Jeżeli sprawca w okresie próby popełni przestępstwo umyślne, za które został skazany, sąd podejmuje warunkowo umorzone postępowanie. Sąd może podjąć postępowanie, gdy sprawca w okresie próby (i jeszcze 6 miesięcy po jego zakończeniu) rażąco narusza porządek prawny.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary – stosuje się (co do zasady) do kary nie przekraczającej 2 lat pozbawienia wolności, jeśli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa. Sąd bierze pod uwagę postawę sprawcy, jego warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa. Zawieszenie stosuje się na okres próby (od 2 do 5 lat).

Jeżeli w okresie próby sprawca popełni podobne przestępstwo umyślne, kara ulega odwieszeniu.

Zatarcie skazania – następuje z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby. Osoba, wobec której nastąpiło zatarcie, przestaje figurować w Krajowym Rejestrze Karnym.

Warunkowe przedterminowe zwolnienie – stosuje się wobec skazanego na karę pozbawienia wolności i odbywającego tę karę (postępowanie wykonawcze). Skazanego można warunkowo przedterminowo zwolnić po odbyciu przez niego co najmniej połowy kary jednak nie wcześniej, niż po 6 miesiącach.